

REPUBLIKA MAKEDONIJA¹

I. VOVED

Republika Makedonija e mala zemja, pozicionirana vo srceto na Balkanskiot Poluoostrov. Zemjata pominuva niz dolg period na tranzicija, period vo koj golem del od populacijata osiroma{i. Nestabilnosta na regionot, koja se dol`i na vojnite na Balkanot, kako i sostojbata na tranzicija koja sozdava nepovolna klima za investicii, pridonesoa za zgolemuвање na socijalnata nestabilnost. Nametnatiot strog vizen re`im, koj rezultira so limitirawe na mobilnosta na populacijata i na stokite, dodava u{te eden negativen element na generalno nepovolnite socijalni uslovi vo zemjata. Korupcijata pretstavuva u{te eden seriozen problem koj negativno vlijae na naporite za borba protiv trgovijata so lu|e vo zemjata.

Generalno, Republika Makedonija se smeta za zemja krstosnica za trgovijata so lu|e, drogi i oru`je na Balkanot. Vo poslednive nekolku godini, trgovijata so lu|e stana vode~ka kriminalna aktivnost vo zemjata. Slikata koja postoe{e za Republika Makedonija kako tranzit zemja i zemja-destinacija na me|unarodnata trgovija so `eni, poleka se menuva. Deneska, Makedonija se smeta za zemja na poteklo, tranzit, i, vo pomala mera, destinacija za `eni i deca, trgovani so cel za seksualna eksploatacija². Vnatre{nata trgovija isto taka zasileno se nametnuva kako del od ovoj globalen problem.

Visokite stapki na siroma{tija i nevrabotenost se glavni pri~ini zo{to mladite lu|e se stremat kon potraga po mo`nosti nadvor od nivnata mati~na zemja. Niskoto nivo na edukacija, kako i nedostigot od informacii, gi stava ovie mladi lu|e vo grupata na potencijalni `rtvi na trgovijata so lu|e. Spored dostapnite informacii (IOM) se identifikuvani 765 `rtvi na trgovijata so lu|e, pomognati i vrateni vo zemjite na poteklo vo poslednive ~etiri godini (12% se deca)³. Spored istata statistika, ogroman procent na `rtvi (90%) ne bile svesni deka prisilno }e

¹ Avtorite se slu`at so ustavnoto ime na zemjata.

² *Izve{taj za trgovijata so lu|e*, izdaden od Kancelarijata za nadgleduvawe i borba protiv trgovijata so lu|e, 05 .06. 2006, <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2006/65989.htm>

³ Spored IOM, sostavot na tretirani `rtvi na trgovija so lu|e vo tranzitniot centar vo Makedonija, podelba napravena spored zemjite na poteklo e sledniot: 47.99% (359) doa|aat od Moldavija; 30.61% (229) od Romanija; 10.96 % (82) od Ukraina; 3.88 %(29) od Bugarija; 0.26% (2) od Makedonija; ostanatite identifikuvani `rtvi bile so poteklo od drugite Balkanski zemji kako i od zemjite na porane{niot Sovetski Sojuz. Najgolem del od `rtvite, 60.96% bile na vozrast pome|u 18-24 godini; 62.56% bile samci; 59.62% bez deca; i 34.09% bile roditeli. (Edna od `rtvite be{e od ma{ki pol i na vozrast 14 godini).

zavr{at vo prostitucija i drugi vidovi nasilstvo i iskoristuvawe.

Spored analizite na MVR, pove}eto `rtvi ilegalno vlegle vo dr`avata ili pak ovde se doneseni od drugi dr`avi preku postoe~ki kanali za nelegalen prenos na migranti. Spored ovie izvori, `rtvite poteknuvaat od dva regrutni centra: ^izno (Moldavija) i Odesa (Ukraina). Ottamu, tie se prenesuvaat vo kolektiven centar vo Temi{var. Nivna destinacija se, voobi~aeno, Grcija, Turcija, Bliskiot Istok ili pak Bosna i Hercegovina, Kosovo i Zapadna Makedonija.

Republika Makedonija raboti na izgradba na jasna politika i razviena mre`a na institucii za borba protiv trgovijata so lu|e. Sepak, akcent primarno se stava na trgovijata so `eni za seksualna eksploatacija⁴. Ponovite istra`uvawa, na UNICEF, OBSE, USA Stejt departmentot, kako i na drugi me|unarodni organizacii i NVO ni otkrivaat deka trgovijata so lu|e vo i od Makedonija⁵ e problem koj Vladata ne smee da go ignorira.

II. NACIONALNA PRAVNA RAMKA

A. Nacionalen zakon

Ilegalnata migracija se regulira vo nacionalnata legislativa so Zakonot za preminuvawe na dr`avnite granici i dvi`ewe blizu do dr`avnite granici⁶ kako i so Zakonot za dvi`ewe i prestop na stranci⁷.

Trgovijata so lu|e, kako posebno krivi~no delo, be{e vovedno so donesuvaweto na Zakonot za izmena na Krivi~niot zakonik na Republika Makedonija⁸. Obemot na kriminalot trgovija so lu|e (~len 418-a) be{e redefiniran

⁴ Osobeno na devojki koi poteknuvaat od porane{niot Sovetski Sojuz kako i od zemjite od isto~niot blok kako Moldavija, Romanija, Bugarija itn.

⁵ Za `al, do ovoj moment, nema oficijalna baza na podatoci za obemot, brojot i karakteristikite na trguvanite deca, `eni i ma`i vo i od Makedonija. Zdru`enieto *Za sre}no detstvo* raboti na istra`uvawe na vnatre{nata trgovija, so poddr{ka na Norve{koto Ministerstvo za nadvoren{ni raboti. Finalniot rezultat }e bide objaven na krajot od 2006. Jasno e sepak deka ovoj problem realno postoi. Drugo istra`uvawe koe e vo faza na realizacija e „Istra`uvaweto na trgovijata so deca vo Republika Makedonija”, rakovodeno od Institutot za socijalna rabota, poddr`ano od UNICEF.

⁶ Slu`ben vesnik na Republika Makedonija, br. 36/92,66/92,26/93 i 45/02

⁷ Slu`ben vesnik na Republika Makedonija. br. 36/92,66/92,26/93 i 45/02

⁸ Slu`ben vesnik na Republika Makedonija, br. 04/02

vo 2004⁹, i vo trgovija so lu|e gi vklui i postapkite na regrutirawe, transport, transfer, ~uvawe ili primawe deca so cel nivna seksualna eksploatacija. **Eksploatacijata** vklui-uva prostitucija ili drugi formi na seksualna eksploatacija, prinudna rabota, ropstvo ili praktiki sli~ni na ropstvo, pot~inuvawe i odstranuvawe na organi. So ovaa revizija na zakonite se voveduvaat postrogi kazni za prekr{itelite, kako i konfiskacija na sredstvata iskoristeni za izvr{uvawe na deloto.

Ovoj zakon donesuva u{te dva novi ~lena: Krium~arewe na migranti (~len 418-b)¹⁰ i Organizirawe na grupa ili pottiknuvawe na trgovija so lu|e i krium~arewe na migranti (~len 418 c)¹¹

Nov **Zakon za za{tita na svedocite** be{e usvoen vo 2005. **Prostitucijata** ne pretstavuva kriminalno delo tuku **administrativen prekr{ok**. Za posreduvaweto pri prostitucija (~len 191) se propi{ani sankcii protiv licata koi regrutiraat, pottiknuvaat, ili prinuduvaat drugo lice na prostitucija ili lice koe na kakov bilo na~in u~estvuva vo predavawe na edno lice na drugo so cel za prostitucija.

B. Bilateralni dogovori

Sakaj}i da pridonese za razvojot na bilateralnite odnosi, Vladata na Republika Makedonija ima potpi{ano i ratifikuvano *dogovori za sorabotka* vo borbata protiv terorizmot, organiziraniot kriminal, nelegalnata trgovija so narkotici, psihotropni supstanci i prekursori, nelegalnata migracija i drugi kriminalni dela so: Albanija, Bugarija, Srbija, Crna Gora, Romanija, Slovenija, Francija, Ukraina, [vajcarija i Kralstvoto Norve{ka.

Celta na ovie dogovori e da se zajakne sorabotkata za prevencija i borba protiv organiziraniot kriminal. Ovie dogovori propi{uvaat direktna sorabotka pome|u

⁹ Zakonot za izmena na Krivi~niot zakonik (Slu`ben vesnik na RM, br. 04/02)

¹⁰ ^len 418 (b) *Krium~arewe na migranti* sodr`i sankcii protiv licata koi, so koristewe na sila i seriozna zakana vr{at napad vrz `ivotot i teloto na drugo lice, koi vr{at kidnapirawe, izmama, zloupotreba na pozicija ili iskoristuvawe na slabost kaj drugo lice, nelegalno prenesuvaat migranti preku dr`avnite granici, kako i protiv onie koi pravat, snabduvaat ili poseduvaat falsifikuvani patni dokumenti so takva namera. Spored ovoj ~len sredstvata koristeneni vo izvr{uvawe na deloto se konfiskuvaat.

¹¹ ^len 418 (v) ja sankcionira organizacijata na grupa, organizacija ili drug tip asocijacija so namera da se napravi kriminalno delo - trgovija so lu|e i krium~arewe na migranti. Ovoj ~len vklui i pomiluvawe ako ~len na grupata gi otkrie namerite na grupata pred deloto da bide izvr{eno.

ministerstvata za vnatre{ni raboti/ policijata na zemjite potpisni~ki.

Vrz baza na pogorespomenatite dogovori, potpi{ani se slednive dokumenti: *Protokol za definirawe na pravcite i modelite na sorabotka vo poletu na kontrolata na granicite i prevencija na ilegalnata migracija pome|u* Ministerstvoto za vnatre{ni raboti na Republika Makedonija i relevantnite ministerstva na Bugarija, Albanija i Grcija. Me|ugrani~nata sorabotka pome|u sosednite zemji se bazira na sklu~eni bilateralni/me|unarodni dogovori koi reguliraat specifi~na oblast na sorabotka. Ponatamu, osnovani se *posebni tela* koi se zadol`eni za vospostavuvawe sorabotka vo oblasti od posebna va`nost za dr`avite, potpisni~ki na dogovorot.

Sorabotkata pome|u sosednite dr`avi se odr`uva i preku *sostanoci* na koi se odvivaat diskusii so cel da se pronajdat re{enija za problemite so koi se sudiraat zasegnatite strani. Sorabotkata pome|u Republika Makedonija i sosednite zemji se odviva na sledniov na~in:

Vrz baza na ***Dogovorot za stabilizacija i asocijacija*** koj R. Makedonija go ima potpi{ano so Evropskata Unija¹², pra{aweto za potpi{uvawe ***na dogovor za readmisija*** be{e pokrenato na prviot sostanok na Sovetot za stabilizacija i asocijacija, pome|u Evropskata Unija i Republika Makedonija. Ovde treba da se zabele`i deka R. Makedonija ima potpi{ano ***dogovori za readmisija*** so slednive dr`avi: Albanija, Bugarija, Italija, [vajcarskata Federacija, Slovenija, Francija, Slova~ka, Hrvatska, Romanija, Germanija i Ungarija.

V. Nacionalen akcionen plan

Nacionalnata programa za borba protiv trgovijata so lu|e i ilegalnata migracija pretstavuva osnoven dokument za borba protiv trgovijata so lu|e. Toj ja izrazuva komplementarnosta na Makedonija so principite na *Protokolot od Palermo*, kako i nejinite celi da razvie i implementira edinstvena nacionalna kampawa.

Nacionalnata programa, usvoena vo 2002, e sostavena od 6 dela: pravni postapki¹³, preventivni aktivnosti¹⁴,

¹² Poglavlje 7 - Pravda i vnatre{i raboti, ~len 76.

¹³ So cel da se podobri nacionalnata legislativa, kako i da se sozdade pravna osnova za poefektivna akcija za borba protiv trgovijata so lu|e, napraveni se promeni vo Krivi~niot zakonik.

¹⁴ Na primer, identifikacija i namaluvawe na ekonomskite i socijalnite faktori koi pridonesuvaat kon zgolemuvawe na brojot na `eni i deca`rtvi na trgovijata so lu|e; identifikacija na nivoto na doma{no nasilstvo i negovoto socijalno i ekonomsko vlijanie nad `enite i decata; pottiknuvawe na projekt za istra`uvawe na problemite na

poddrška i pomoć za `rtvite na trgovijata so lu|e¹⁵, repatrijacija i reintegracija na `rtvite¹⁶, trening na personalot¹⁷ i koordinacija na aktivnostite na *Obedineta vo borba protiv trgovijata so lu|e* (pododdelot na kriminalnata policija vo MVR)¹⁸, kako i na **Nacionalnata komisija i Sekretarijatot za borba protiv trgovijata so lu|e i ilegalnata migracija na R. Makedonija**¹⁹. Vo ovoj kontekst, Strategijata za borba protiv trgovijata so lu|e i ilegalnata migracija, kako i Nacionalniot akcioni plan, se usvoeni od strana na Vladata na 21.03.2006

Komentari

Dvete NAP i nacionalnata strategija nemaat zemeno predvid dve va`ni celi:

- Segashtinata politika za borba protiv trgovijata so lu|e ne e nitu rodovo osetлива nitu pak e bazirana vrz konceptot na ~ovekovi prava.²⁰ Na primer, ovoj

trgovijata so lu|e i ilegalnata migracija; podgotovka i prezentacija na statističkite indikatora vo ova oblast itn.

¹⁵ Podobruvawe na uslovite za sigurna i humana repatrijacija preku merki za zaštita i pomoć za `rtvite na trgovijata so lu|e. Osnovawe na prifatilištata, kade što na `rtvite na trgovijata so lu|e im se obezbeduva smestuvawe, hrana, preveduva~, informacii za nivnite prava, socijalna, zdravstvena zaštita i pravna pomoć, e edna od primarnite celi.

¹⁶ Na `rtvite im se obezbeduva pravoto na repatrijacija i reintegracija spored meunarodnite instrumenti, ili preku zaklučuvawe na bilateralni i multilateralni dogovori za sorabotka vo procesot na repatrijacija na `rtvite; regulirawe na finansiite potrebni pred `rtvata da go obezbedi pravoto na repatrijacija; vospostavuvawe centri za sorabotka pomešu prifatilištata i nevladinite organizacii; podgotovka na programi za smestuvawe vo tretu zemju.

¹⁷ Ova programa predviduva serija specifični edukativni aktivnosti: zajaknuvawe na kapacitetite na institucii vo R. Makedonija preku trening sesii i aktivnosti za sorabotka i razmena; vospostavuvawe praktična sorabotka pomešu site vladini i nevladini institucii vo R. Makedonija, kako i mehanizmi na sorabotka na nacionalno i regionalno nivo; edukacija na operativniot personal na MVR, direktno zadoleno za policiski ispračuvawa vo procesite od sferata na trgovijata so lu|e; trening na personalot vo kaznenite institucii; edukacija na advokati za zastapuvawe na `rtvite na trgovijata so lu|e.

¹⁸ Gi koordinira operativnite akcii za identifikacija i progon na izvršitelite na kriminalni dela, i e odgovoren za bazata na podatoci vo informativniot sistem.

¹⁹ Nacionalnata komisija predlaga programa za borba protiv trgovijata so lu|e do Vladata na R. Makedonija i e odgovorna za promovirawa i koordinacija na programata, otkako že bide usvoena od strana na Vladata.

²⁰ Za ponatamošna analiza poglednete go: Xender perspektiva na trgovijata so lu|e; Centar za rodovi istražuvawa, Euro-Balkan Institut, Skopje, 2004.

pristap edinstveno se spomenuva vo kontekst na gradewe na kapaciteti²¹, ne postoji nitu referenca za ~ovekovite prava vo Akcioniot plan, kade {to ova strategiska cel e ponatamu elaborirana.

- ^ovekovite prava na `enite ne se eksplicitno obraboteni vo Strategijata nitu pak vo Akcioniot plan.²² Sepak, lokalni NVO, vo izve{tajot za implementacija na CEDAV otkrija nekolku problemi povrzani so prekr{uvaweto na ~ovekovite prava na `rtvite na trgovijata so lu|e²³

III.OP[TA RAMKA

A. Gradewe kapaciteti

Sleduva lista na proekti za gradewe na kapacitetite koi se implementirani od pove}e klu~ni agenti:

Ministerstvo za vnatre{ni raboti

- Strategija za implementacija na projekt za rakovodewe so zaednici, UK Oddel za me|unaroden razvoj (DFID) implementiran od Atos Konsalting, Velika Britanija
- Reformi vo policijata (fazi II i III), Pomo{ za rekonstrukcija, razvoj i odr`livost na Zaednicata (CARDS) 2001 i 2004, Evropska agencija za rekonstrukcija (EAR)
- Zajaknuvawe na kapacitetite zadol`eni za implementacija vo MVR, Visokiot komesar za begalci na ON (UNHCR);

²¹ Izgradba na kapaciteti na dr`avni i nedr`avni subjekti za borba protiv trgovijata so lu|e preku pristap koj gi obezbeduva ~ovekovite prava na `rtvite.

²² Vo kontekst na obrazovaniето, se istaknuva potrebata od kurikulum baziran na multi-disciplinaren pristap vrz principite na ~ovekovi prava i polova ednakvost. Isto taka, vo poglavjeto za prevencija, NAP predviduva kampawi za polova ednakvost kako i eliminacija na site formi na diskriminacija vo 2006.

²³ Pogledni: CEDAV, izve{taj, ESSE, Skopje, 2005, str. 12: Opservaciite na terenskite timovi na OBSE istaknuvaat deka ne site `eni se nosat vo prifatili{teto. Imaj}i predvid deka ovde se nosat samo onie `eni koi }e prifatat da bidat del od programata na IOM, za onie drugite ne preostanuva ni{to drugo osven da bidat deportirani. @rtvite na trgovijata so lu|e ~esto odbivaat pomo{ od prifatili{teto, pla{ej}i se od repatrijacija, deportacija i javna osuda vo zemjite od kade {to doa|aat. Na ovoj na~in tie povtorno se soo~uvaat so istite onie problemi koi i gi napravile ranlivi na trgovijata so lu|e: siroma{tijata, diskriminacijata, slabata educiranost i slabite mo`nosti za vrabotuvawe.

- Poddrška na Policiskata akademija (faza II), CARDS 2003, EAR

Pogranična policija:

- Vozila za pograničnata policija, CARDS 2003, (nacionalen) Agencija za implementacija EAR;
- Objekt za Centarot za menaxirawe na granicata i graničnata policija, CARDS 2004, (nacionalen), EAR;
- Obezbeduvawe oprema za potrebite na pograničnata policija „TETRA”, CARDS 2004, (nacionalen) EAR;
- EXBS - Export kontrola i sigurnost na granicite, Soedineti Amerikanski Dr`avi, Ambasada vo Skopje;
- Poddrška i koordinacija na strategiite za menaxirawe na granicite vo dr`avite od Zapaden Balkan, CARDS 2002, (regionalen) Ministerstvo za vnatrešni raboti (MOD);
- Programa za me|ugranična sorabotka vo Jugoistočna Evropa (SEE) (OSCCP), implementirana i finansirana od OSCE, Viena.
- Akcionen plan za integriran menaxment na granicite, CARDS 2002, EAR;
- Razvivawe na IBM sistemi za procesirawe na podatoci, CARDS 2003 (nacionalen), EAR;
- Integrativni strategii za menaxment na granicite i Akcionen plan, (faza II), CARDS 2002, EAR ;
- Točki na preminuvawe na granicite: Komunikaciski mreži (faza I), CARDS 2001, EAR.

Policija:

- Razvoj na sigurni i funkcionalni policiski sistemi i zajaknuvawe na borbata protiv kriminalni aktivnosti i policiska sorabotka (CARPO), CARDS 2002 (regionalen)
- Poddrška za razvoj na policiskiot registar i kapacitetite za forenzična analiza, CARDS 2004, EAR

Interpol:

- Modernizacija na Nacionalnite centralni biroa na Interpol vo 5 CARDS zemji od Balkanskiot region, CARDS 2001 (regionalen) , IOM;
- Problemi vo vrska so imigracijata i strancite ;
- Tehnička pomoć za razvoj i implementacija na NAP za migracija i azil, CARDS 2002, EAR;
- Razvoj na strategii za imigracija i azil, legislativa i akcionen plan, CARDS 2003, EAR;

- Sozdavawe na EU kompatibilni, pravni, regulativni i institucionalni ramki vo poletu na azilot, migracijata i vizite, CARDS 2002 (regionalen) .

Nacionalna Komisija za borba protiv trgovijata so lu|e i

ilegalnata migracija:

- Zajaknuvawe na implementacijata na strategiite na nacionalnite akcioni planovi za borba protiv trgovijata so lu|e vo zemjite od Jugoisto~na Evropa, KARDS regionalnata programa: poddr{ka na gra|anskoto op{testvo so cel namaluvawe na prekugrani~niot kriminal, vkladuvaj}i i regionalni akcii za borba protiv trgovijata so lica i antikoru|pciski inicijativi;
- Programi za borba protiv trgovijata so lu|e: prevencija i gradewe na kapaciteti vo Kosovo i Makedonija (Finska, IOM);
- Zajaknuvawe na kapacitetite za sproveduvawe na zakonite protiv trgovijata so lu|e vo Jugoisto~na Evropa (Holandija, [vajcarija, Me|unarodniot centar za migracioni politiki/ Razvojna programa na UN (ICMPD/UNDP) Romaniya);
- Borba protiv trgovijata so lu|e i ilegalnata migracija - zajaknuvawe na kapacitetite, (IOM);
- Zajaknuvawe na implementacijata na strategiite za nacionalnite akcioni planovi za borba protiv trgovijata so lu|e vo zemjite na Jugoisto~na Evropa, vo soglasnost so planot za zajaknuvawe na strategiite za implementacija na nacionalnite akcioni planovi za borba protiv trgovijata so lu|e vo Bugariya, Moldaviya i Romaniya, vo ramkite na CARDS regionalnata programa za poddr{ka na civilnoto op{testvo za pomo{ pri namaluvawe na prekugrani~niot kriminal vo koj vleguvaat i regionalnite aktivnosti za borbata protiv trgovijata so lu|e i antikoru|pciskite inicijativi, CARDS (regionalni), ICMPD;
- "Prestoj 2005", Organizacija za sigurnost i sorabotka vo Evropa/Agencija za me|unaroden razvoj na SAD OSCE/USAID.

Reformi vo sudskiot sistem:

- "Trgovija so lu|e": dva sovetodavni sostanoka, so vkupno 144 participanti, od koi 75 sudii i 35 pretstavnici od obvinitelstvoto.

- “Trgovija so lu|e“: implementacija na regionalniot prira~nik za trening na sudii i javni obviniteli”; tri seminari, so finansiska poddr{ka od OBSE, ODIHR i OPDAT, so 89 u~esnici od koi 44 sudii, 2 stru~ni sorabotnika i 28 obviniteli.
- Trening za obviniteli (OPDAT) - so participacija na 8 sudii (Organizacija za sovetuvawe za trgovijata so lu|e, vo sorabotka so Ambasadata na SAD vo Republika Makedonija - programa na Ministerstvoto za pravda na SAD za pomo{, razvoj i trening na obvinitelstvoto).
- Prira~nik za trening na sudii i javni obviniteli za borba protiv trgovijata so lu|e - za zamenici javni obviniteli koi nemale prilika da participiraat na eden od pette seminari na ovaa tema.²⁴

B. Analizi, istra`uvawa i mehanizmi za nabluduvawe

Sistematsko vladino istra`uvawe za razli~ni aspekti na trgovijata so lu|e vo op{testvoto, **sî u{te ne e sprovedeno**. Sepak, treba da se spomenat nekolku istra`uva~ki proekti, koi gi imaat sprovedeno nekolku NVO.²⁵

Edna od celite vo Nacionalnata strategija, postavena kako prioritetna, koja se odnesuva na ova podra~je mo`e da se najde vo poglavjeto za edukacija. Vo ova poglavje se postavuva problemot na inicirawe i realizacija na istra`uva~ki proekti povrzani so prou~uvaweto na trgovijata so lu|e i sli~nite pojavi, so poseben akcent na prou~uvaweto na pri~inite (faktorite) koi pridonesuvaat za pojavata na ovoj kompleksen socijalen fenomen ili tip na kriminal²⁶.

Vo vtoriot del od **Akcioniot plan**, pod naslovot: **Prevenција**, se definira predmetot na *identifikacija na pri~inite i posledicite na trgovijata so lu|e i prou~uvawe na fenomenot, kako vo op{ti ramki taka i na*

²⁴ Ovoj prira~nik e podgotven vo ramkite na programata za implementacija na regionalniot projekt na Paktot za stabilnost za trgovija so lu|e vo sorabotka so Ambasadata na SAD vo Skopje (OPDAT), Centar za kontinuirano obrazovanie na Zdru`enieto na sudiite na R. Makedonija.

²⁵ Primer: “Istra`uvawe na vnatre{nata trgovija so lu|e vo Republika Makedonija ”-ZA SRE]NO DETSTVO; „Rodovi perspektivi na trgovijata so lu|e”, Istra`uva~ki centar na rodovi studii, Institut Euro-Balkan, Skopje, 2004 (na makedonski), Prevenција na trgovijata so lu|e (soznanija za potencijalnite `rtvi i potencijalni klienti), Helsin{ki komitet za ~ovekovi prava na R. Makedonija, 2006; “Istra`uvawe na trgovijata so deca vo Republika Makedonija”-Institut za socijalna rabota i socijalna politika.

²⁶ Strategija za borba protiv trgovija so lu|e i ilegalnata migracija vo R. Makedonija, Skopje, mart 2006, (na makedonski),

nacionalno nivo. Ova cel se te`nee da se ostvari preku zgolemuwawe na brojot na istra`uva~kite aktivnosti vo sferata na trgovijata so lu|e, sproveduwawe na analizite na uslovite, podatocite i izve{taite, kako i so vospostavuwawe sorabotka so relevantnite istra`uva~ki centri vo regionot. Spored Akcioniot plan, Nacionalnata komisija treba da podgotvi **javen izve{taj vo 2006**, kako i da nazna~i nacionalen izvestuwa~.

V. Sorabotka i vmre`uwawe na regionalno i nacionalno nivo

Bilateralnata i multilateralnata sorabotka koja R. Makedonija ja razviva na poletu na borbata protiv trgovijata so lu|e ja rakovodi Ministerstvoto za vnatre{ni raboti. Vakva sorabotka se razviva osobeno so sosednite zemji, kako i so drugite zemji od regionot i taa se zajaknuva so ratifikuwawe na pove}e me|unarodni dogovori protiv organiziraniot kriminal.

Pogolem broj doma{ni NVO koi razvivaat i implementiraat programi za borba protiv trgovijata so lu|e se vku~eni vo mre`ata BORDER - NVO zdru`enie za borba protiv trgovija so lu|e. Ova mre`a be{e formirana pred edna i pol godina i se sastoi od 12 NVO-od razli~ni gradovi vo R. Makedonija. Ovie organizacii imaat iskustvo vo implementacijata na proekti vo sferata na misijata za borba protiv trgovijata so lu|e²⁷. Tie imaat vospostaveno sorabotka so lokalnite centri za socijalna rabota, so policiskite stanici i lokalnite biroa za vrabotuwawe. BORDER sorabotuva i so drugi mre`i vo zemjata kako Otvorena porta i Gra|anskata inicijativa - Antiko²⁸. Pretstavnici od NVO Za sre}no detstvo i Otvorena porta se zastapeni i vo Sekretarijatot na Nacionalnata komisija za borba protiv trgovijata so lu|e i vo Podgrupata za borba protiv trgovijata so deca.

G. Mobilizacija na resursi

Za vreme na poslednive nekolku godini rasporedeni se sredstva za pogolem broj proekti za borba protiv trgovijata so lu|e. Ovie proekti bea poddr`ani od mnogu vladini, me|uvladini, me|unarodni i doma{ni organizacii, dodeka pak 4 ministerstva, za pravda,

²⁷ Zaedni~ki aktivnosti na 12 NVO vo mre`ata BORDER se: Nacionalnata kampawa, Trgovijata so lu|e postoi, poster i edukacija na multiinstitucionalni timovi, Prekini go sinxirot, Stop za trgovijata so lu|e, Ne sum za proda`ba - uli~na drama;

²⁸ Asocijacijata Za sre}no detstvo e isto taka ~len, so najgolemo iskustvo vo pomagaweto na `rtvite vo prifatili{teto.

vnatre{ni raboti, trud i socijalna politika i obrazovanie, aktivno se vklufeni vo Nacionalnata strategija za borba protiv trgovijata so lu|e.

Zna~aen pridones vo misijata za borba protiv trgovijata so lu|e vo Makedonija davaat i nekolku me|unarodni organizacii kako UNICEF, SECI, INTERPOL, OSCE, USAID, ICMPD, Kvinna till Kvinna, SIDA, IOM kako i nekolku vladi na stranski zemji preku svoite pretstavni{tva (osobeno ambasadite na Norve{ka, SAD i [vedska).

IV. IMPLEMENTACIJA NA ZAKONI ZA BORBA PROTIV TRGOVIJATA SO LU\E

A. Prevencija i podigawe na javnata svest

Pove}e proekti za prevencija i podigawe na javnata svest vo Makedonija se implementirani od strana na NVO-i. Na primer, vo periodot od 2001 do 2004, IOM vo sorabotka so nekolku NVO ima realizirano 4 kampawi za podigawe na javnata svest, a poddr`ano 13 promotivni kampawi na NVO-i. OSCE isto taka ima poddr`ano realizacija na pove}e kampawi za podigawe na javnata svest.

Sektorot za odnosi so javnosta na Ambasadata na SAD vo Makedonija poddr`a edna od pogolemite kampawi na NVO za prevencija, izvedena preku distribucija na letoci i bro{uri, pravna poddr{ka kako i pomo{ za `rtvite na trgovijata so lu|e. Del od ovie aktivnosti bea isto taka poddr`ani i od drugi ambasadi.

Vo 2005, Vladata sprovede i poddr`a mnogu trening-programi za sudii, obvinители, policajci kako i za socijalni rabotnici. Golem del od ovie programi bea fokusirani na prevencijata na trgovijata i identifikacijata na `rtvite i potencijalnite `rtvi. Ministerstvoto za trud i socijalna politika organizira{e serija trening-sesii za socijalni rabotnici od site 27 centri vo zemjata. Ova ministerstvo, isto taka go formira{e i Nacionalniot upatuva~ki mehanizam za `rtvi na trgovijata so lu|e, kako mehanizam za identifikacija na potencijalnite `rtvi i sredstvo za podigawe na svesta i kaj javnosta i kaj vladinite institucii za ovoj problem²⁹.

Komentar

Iako Nacionalnata programa predviduva mnogubrojni

²⁹ NMU zaedno so Centrite za socijalna rabota izgotvija letoci i rabotea vo direkten kontakt so lokalnite zaednici. Servisite za prevencija bea glavno fokusirani na ranlivite grupi.

preventivni aktivnosti, mno{tvoto proekti za prevencija i podigawe na javnata svest bea implementirani od NVO-i, dodeka Vladata obezbedi nefinansiska pomo{ /poddr{ka.

B. Za{tita i pomo{

Republika Makedonija, vo soglasnost so osnovnite principi na za{tita na `rtvite³⁰, obezbeduva soodvetna pomo{ i poddr{ka za `rtvite vo ramkite na **Tranzitniot centar** za `rtvi na trgovijata so lu|e, stranski dr`avjani, kako i vo prifatili{teto za `rtvi (makedonski dr`avjani) trguvani nadvor ili pak vo samata zemja. `rtvite imaat pravo na za{tita od onoj moment koga }e bidat identifikuvani kako takvi. Poddr{kata za `rtvite stranski dr`avjani trae sî do momentot na repatrijacija vo zemjata na poteklo. **Pravoto na `rtvite na za{tita va`i bez ogled na nivnata odluka da sorabotuvaat** so organite na progonot ili da svedo~at na sud.

Tranzitniot centar za `rtvi-stranski dr`avjani e rakovoden od strana na tri organizacii: IOM, MVR i NVO- *Za sre}no detstvo* - . Sekoja od ovie tri organizacii ima specifi~na uloga vo procesot na pru`awe pomo{ za `rtvite. Tie obezbeduvaat smestuvawe, medicinska, psiholo{ka i pravna pomo{, edukacija, sovetuvawe i psihoterapija za `rtvite. Ovaa praktika zapo~na u{te so samoto identifikuvawe na trgovijata so lu|e vo R. Makedonija, vo 2000 godina, kako i so obelodenuvaweto na faktot deka R. Makedonija pretstavuva kako zemja na tranzit taka i zemja destinacija za ogromen broj `rtvi na trgovijata - stranski dr`avjani³¹. IOM gi sproveduva intervjuata za identifikacija na `rtvite, obezbeduva medicinska i pravna pomo{, a ja organizira repatrijacijata na `rtvite vo nivnite zemji na poteklo. Zdru`enieto *Za sre}no detstvo* e odgovorno za menaxirawe na dnevните aktivnosti, obezbeduva psiholo{ka pomo{, socijalni aktivnosti, edukacija, sovetuvawe i terapija³². Programata se implementira preku individualna i grupna rabota rakovodena od profesionalni timovi sostaveni od

³⁰ ... sekoe lice koe ima iskuseno nasilno, traumati~no iskustvo ima osnovno pravo da dobie medicinska, psiholo{ka i pravna pomo{...

³¹ Problemot so `rtvi-stranski dr`avjani, be{e sogledan od strana na IOM i pretstaven pred vladinite institucii kako mo{ne seriozen. Se procenuva{e deka vo eden period, vo Makedonija imalo pome|u 2000 i 3000 `rtvi na trgovijata so lu|e -stranski dr`avjani. Poradi ova, se ra|a idejata za prifatili{te, koja so poddr{ka na MVR se realizira vo april 2001.

³² Aktivnostite na Zdru`enieto se poddr`ani i nadgleduvani od strana na IOM.

psiholozi i socijalni rabotnici³³. Cel na ovie aktivnosti e da se postigne psiholo{ko stabilizirawe na `rtvite, da se namali posttraumatskiot stres, da se pomogne vo procesite na rehabilitacija i prvobitna resocijalizacija i vo podgotovkite na `rtvata za reintegracija vo op{testvoto od kade {to poteknuva³⁴. Postoi posebna programa za resocijalizacija i reintegracija na maloletni `rtvi na trgovijata so lu|e.

Vo period od 4 godini, na 765 `rtvi im bila pru`ena pomo{ vo Tranzitniot centar od strana na IOM. Psiholo{ka pomo{, sovetuvawe, edukacija i terapija im e obezbedena na 387 `eni i deca (12% od vkupniot broj se deca pod 18 g.)³⁵. Niz profesionalen trening pominaa nad 80% `eni i devojki (vo zavisnost od dol`inata na nivniot prestop)³⁶. Site `eni vo Centarot dobija edukacija za za{tita od seksualno prenoslivi bolesi i zavisnost od droga.

³³ Celta na proektot - Psiholo{ka intervencija, edukacija i rehabilitacija na `eni- `rtvi na trgovijata so lu|e vo Tranzitniot centar, e preku psiholo{ka i pravna pomo{, kako i so vokacionen trening, da ja zajaknuva sposobnosta na `rtvite za nivna uspe{na reintegracija vo op{testvoto.

³⁴ Ovoj proces e imlementiran na sledni ov na-in: otkako `rtvata se smestuva vo Centarot, ~len na psiholo{kiot tim e nazna~en da bide nejzin mentor koj i }e go sprovede procesot na negovoto/nejzinto nadgleduvawe od momentot na doa|aweto do momentot na zaminuvaweto od Centarot. Na `rtvata í se dava vreme za adaptacija vo novata sredina. Vremetraeweto na ovoj period go odreduva psihologot i mora da bide vo soglasnost so sostojbata na `rtvata, kako i so nivoto na stresot i traumata. Dodeka trae ovoj period, `rtvata dobiva informacii na nejziniot mati~en jazik, psiholo{ka procena na nejzinata sostojba, potrebite i sposobnostite na `rtvata. Vo soglasnost so procenata koja se pravi, se konstruira individualna programa za participacija na `rtvata vo ramkite na generalnata programa. Pred zaminuvaweto na `rtvata od Centarot, psihologot podgotvuva anamneza koja gi soodr`i site informacii za psihi~kata sostojba na `rtvata vo momentot na prifa}aweto vo Centarot, postignatite rezultati, promenite, kako i preporaki za potrebata od ponatamo{nite aktivnosti za resocijalizacija.

³⁵ Vo procesot na priem na `rtvite, nivnata psiholo{ka sostojba se procenuva so primena na pove}e psiholo{ki instrumenti me|u koi: dlabinsko klini~ko intervju, MMPI-inventar na li~nosta, stres test, genogram i dr. Po repatrijacija na `rtvite, anamnezata za sekoja `rtva od strana na misijata na IOM vo Skopje se prepra}a vo IOM centarot vo zemjata na poteklo na `rtvata. Rezultatite od pomo{ta na `rtvite poka`uvaat deka vo 75% od slu~aite, nivoto na stres se namaluva. Problemite kako nesonica, anksioznost, depresija i psihosomatski rastrojstva se namaluvaat kaj 63% od slu~aite kaj onie `eni koi }e pominat dovolno vreme vo Centarot. Rezultatite kaj onie koi ostanuvaat pokratko vreme vo Centarot ne se tolku ohrabruva~ki.

³⁶ Vo prosek, 60% od `rtvite koi gi posetuvale treninzite ({iewe, umetnost, angliski, kozmetika i frizerstvo, joga) barem dva meseca, dobivaat diplomii.

enite na koi im be{e pru`ena pomo{ vo Tranzitniot centar bea uspe{no vrateni vo nivnite zemji na poteklo. Repatrijacijata na `rtvite ja organizira IOM.

Vo juni 2005, se identifikuvani prvite `rtvi - makedonski dr`avjani, edna godina potoa osnovano e prifatili{te za doma{ni `rtvi na trgovijata so lu|e od strana na NVO *Otvorena porta*³⁷. Ova prifatili{te obezbeduva smestuvawe, za{tita i hrana za `rtvite. Dosega, na 13 `rtvi na vnatre{nata trgovija im bila dadena pomo{ od strana na prifatili{teto.

Komentar

Republika Makedonija sî u{te nema usvoeno zakon za privremen prestop na `rtvite na trgovijata .

V. Progon

Ministerstvoto za pravda i MVR vo 2003 prestanaa so objavuvawe na podatoci za identifikuvanite slu~ai na trgovijata so lu|e³⁸. Isto taka, ne postojat dostapni podatoci od kancelarijata na obvinitelstvoto za progon na storitelite na kriminalni dela vo 2005. Spored izve{tajot na amerikanskiot Stejt department objaven vo 2006, „... Vladata i NVO sektorot vo 2005 imaat prijaveno namaluvawe na trendot na trgovijata so lu|e, dodeka pak vo isto vreme, „Vladata bitno go zgolemi brojot na prosledeni sudski slu~ai,³⁹.

[to se odnesuva do pravata na `rtvite vo sudskite procesi, analizata na doma{nata sudska prakatika potvrduva deka postojat seriozni nedostatoci: problemati~no e pravoto na `rtvata na kompenzacija; pravoto na o{tetenata stranka da predlo`i nov dokazen materijal e limitirano vo nekolku slu~ai; specijalni merki za ispituvawe na `rtvite ne se primenuvaat vo celost od strana na sudot⁴⁰ (nadvor od sudnicata).

³⁷ Prifatili{teto za `rtvi na doma{no nasilstvo e finansiski poddr`ano od USAID i OSCE.

³⁸ Spored neobjavenite podatoci za 2004 (izvor: Nacionalnata komisija), MVR vo 2004 ima podneseno 64 krivi~ni prijavi protiv 62 prekr{itela. Postojat 33 krivi~ni dela na trgovija so lu|e napraveni od 56 prekr{iteli; prezemeni se merki na progon za posreduvawe pri vr{ewe prostitucija i zaveduvawe vo prostitucija vo 23 slu~ai, izvr{eni od 25 prekr{iteli.

³⁹ Vo izve{tajot na amerikanskiot Stejt department - 2006 - Izve{taj za trgovija so lu|e vo R. Makedonija - vo 2005, sudovite imaat procesirano 35 slu~ai vo koi bile vkluceni 80 obvineti, sporedeno so 22 slu~ai vo 2004. Vladata podigna obvinenija protiv 22 trgovci, so kazni od 3 do 9 godini; osum presudi zavr{ija so osloboduvawe, iako Vladata ob`ali nekolku od ovie odluki.

⁴⁰ Vo eden slu~aj be{e upotrebena i video-konferencija (obvinetite i javnosta ne bea vo mo`nost da ja vidat slikata iako mo`ea da go

Vo slu~aite na `rtvite-svedoci, `rtvite ne se pridru`eni od psiholog, ne se sovetuvaat za nivnoto pravo da ne odgovorat na izvesni pra{awa, a postojat i indikacii za slu~ai vo koi `rtvite ne se informirani za pravoto da gi so~uvaat personalnite informacii vo tajnost.⁴¹ Drugi indikator za neefikasnost na krivi~nata procedura vo R. Makedonija, vo slu~aite na trgovija so lu|e, se: odolgovlekuvawe na sudskite procesi, nedovolna strogost na izre~enite presudi, retka upotreba na konfiskacija na imotot vo krivi~nite proceduri, kako i neobjavuvawe na presudite.

Komentar

I pokraj toa {to vo 2005, vo 73% od sudskite procesi, `rtvata se javuva ne samo kako svedok tuku i kako o{tetena strana, od 15 kompletirani slu~ai na posreduvawe pri vr{ewe prostitucija i trgovija so lica, nitu edno od barawata za nematerijalna {teta ne be{e realizirano.

V. NAJDOBRI PRAKTIKI

- Osnovaweto na Sekretarijatot za borba protiv trgovijata so lu|e kako i Potkomisijata za borba protiv trgovijata so deca, koi rabotat vo ramkite na Nacionalnata komisija.
- Usvojuvaweto na Nacionalna strategija i NAP za borba protiv trgovijata so lu|e.
- Tranzitniot centar osnovan za stranski `rtvi, koj vo rabotata obedinuva tri razli~ni institucii so razli~ni funkcii vo edinstena misija.
- Naporite vlo`eni vo gradeweto na kapacitetite i mobilizacijata na resursite.
- Upotrebata na video-konferencii za vreme na sudewata.

VI. NEDOSTATOCI

- Nedovolna **javnost** na rabotata na Nacionalnata komisija i rabotata na nejzinite ~lenovi.
- Nemawe **oficijalna baza na podatoci za `rtvite** na trgovijata so lu|e.
- Nedovolen pristap kon za{titata na ~ovekovite prava vo rabotata so `rtvite.

slu{nat glasot). Vo eden od slu~aite licata zadol`eni za bezbednost na `rtvata duri bea prinudeni da ja napu{tat sudnicata na barawe na branitelite na obvinetite, iako soslu{uvaweto be{e javno.

⁴¹ Koalicija Site za fer sudewe, vidi: - Borba so trgovijata so lu|e niz praktikata vo doma{nite sudnici - Skopje, noemvri 2005.

- Nedostatok od **rodova osetlivost** vo sevkupnata politika za borba protiv trgovijata so lu|e na R. Makedonija, imaj}i go predvid faktot deka trgovijata so lu|e e rodovo osetliv fenomen.
- Ne postoji jasna **razlika** pome|u politikata za borba protiv trgovijata so lu|e i politikata **za borba protiv posreduvawe pri vr{ewe na prostitucija**, kako i politikata za **nelegalna migracija**. Vo ovoj kontekst, Vladata ~esto prezema akcii protiv prostitucijata, poretko za borba protiv eksploatacijata vo prostitucijata.
- Nedostatok od **istra`uvawa i analizi na razli~nite aspekti na ovoj fenomen, poddr`ani od dr`avata**.
- Nemawe soodvetni zakonski podgotovki za regulirawe na **privremeniot prestop na `rtvite** na trgovijata so lu|e.
- Postojat problemi vo obidite za realizacija na **pravoto za kompenzacija na materijalnite i nematerijalnite {teti** koi `rtvata na trgovijata so lu|e gi pretrpela za vreme na periodot na trguvawe.
- Ne postoji **unificiran protokol za kriteriumite za identifikuvawe na `rtvite**, zaradi {to razli~ni subjekti (vladini, megunarodni i NVO) primenuvaat razli~ni kriteriumi .
- Ne postoji **specjalizirano prifatili{te** za zgri`uvawe na maloletnite `rtvi .
- Ne postoji **specjalizirana organizacija za resocijalizacija** i reintegracija na maloletnite `rtvi na trgovija i decata potencijalni `rtvi.
- Ne postoji **institucionalizirana programa za reintegracija** , osobeno za `rtvite na trgovija so lu|emakedonski dr`avjani.

PREPORAKI

1. Treba da se vospostavi **seopfatna baza na podatoci za aktivnostite** vo ramkite na Nacionalnata komisija, kako i da se nazna~i lice koe }e bide odgovorno za odnosi so javnosta.

2. Treba da se vospostavi **edinstvena baza na podatoci na `rtvi** (doma{ni i stranski).

3. Fenomenot trgovija so lu|e treba da se pretstavi i kako flagrantno **kr{ewe na ~ovekovite prava** kako primer za **polova diskriminacija**, a ne samo kako pra{awe od sferata na nacionalnata bezbednost.

4. Treba da se usvojat **pravni regulativi** za: a) statusot na `rtvite i b) garancija za nivna efektivna za{tita vku~itelno i pravoto na kompenzacija; privremen prestop

na `rtvite so garancija za minimum 30-dneven period na refleksija.

5. Potreben e **jasen protokol za kriteriumite za identifikuvawe na `rtvite** na trgovijata i potcrtuvawe na nivnata razlika od `rtvite na prostitucijata i prisilata na seksualni uslugi.

6. Treba da se osnova **centar za istra`uvawe, analiza i dokumentacija** koe }e raboti kako telo finansirano od dr`avata

7. Postoi itna potreba od organizirawe **specijaliziran siguren prestop za maloletni `rtvi**(doma{ni i stranski dr`avjani) kade bi dobile medicinska i psiholo{ka gri`a, adekvatna pravna pomo{.

8. Neophodno e otvarawe na **centri za resocijalizacija i reintegracija** na decata `rtvi na trgovija i decata potencijalni `rtvi od Makedonija, vo koi stru~na pomo{ bi dobivale i nivnite roditeli/starateli.

9. Potrebni se specijalizirani **programi za reintegracija** na `rtvite od Makedonija , semejno sovetuvawe, vokacionen trening, edukacija, rabotni mesta i dolgotrajna pomo{ so nadgleduvawe i sledewe na slu~aite dodeka trae celiot proces na nivna reintegracija i resocijalizacija.

10. Potrebno e da se obezbedi **psiholo{kata podgotovka i poddr{ka** na `rtvite vo site fazi na krivi~nata procedura, koja treba da bide **institucionalizirana**, so {to }e se zajakne i onaka golemiot pridones na ekspertite od NVO (psiholozi, socijalni rabotnici) vo krivi~nata procedura.

LISTA NA KRATENKI

BORDER NVO - Nacionalna mre`a za borba protiv trgovijata

so lu/e

CARDS Programa za pomo{, razvoj i stabilizacija na

zaednicite

CEDAW Konvencija na ON za eliminacija na diskrimincijata

EAR Evropska agencija za rekonstrukcija

ICMPD Me/unaroden centar za migraciska politika i razvoj

IOM Me/unarodna organizacija za migracija

INTERPOL Me/unarodna policija

MOI Ministerstvo za vnatre{ni raboti

OSCE Organizacija za sorabotka i sigurnost vo Evropa

ODIHR
institucii i

Kancelarija na OSCE za demokratski

~ovekovi prava

UNICEF

Fond za deca na Obedetite nacii

UNHCR

Visok komesarijat na ON za begalci

SIDA

[vedska me/unarodna agencija za razvoj i

sorabotka